

समुदायमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन अनुदान निर्देशिका

नेपाल सरकार
वन तथा वातावरण मन्त्रालय
रेड कार्यान्वयन केन्द्र
समृद्धिका लागि वन कार्यक्रम

काठमाण्डौ, नेपाल
फाल्गुण, २०७९

विषय सूची

१. भूमिका	१
२. उद्देश्यहरु	१
३. परिभाषाहरु	२
४. प्राविधिक सहयोगसम्बन्धी प्रावधानहरु.....	२
५. कार्यसम्पादनमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन अनुदान (SFMG) सम्बन्धी प्रावधानहरु.....	५
५.१ सम्भावित उपभोक्ता समूहहरुको पहिचान.....	६
५.३ कार्यान्वयन, अनुगमन तथा कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन.....	७
६. SFM सम्बन्धी अभिलेखहरुको हेरचाह तथा रिपोर्टिङ्ग	९
७. विविध.....	९

तालिकाको सूची

तालिका १ : तीनवर्षीय कार्य योजना	४
तालिका २ : SFM सम्बन्धी कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन र किस्ता भुक्तानीको औचित्य	८

चित्रको सूची

चित्र १ : लुम्बिनी प्रदेश र मधेश प्रदेशस्थित सहभागी पालिकाहरु.....	१२
--	----

अनुसूचीहरु

अनुसूची १ : कार्यसम्पादनमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन अनुदानको भुक्तानीसम्बन्धी सम्झौता.....	१०
अनुसूची २ : कार्यक्रम/परियोजनामा सहभागी पालिकाहरु.....	११
अनुसूची ३ : प्रमुख अभियन्ताहरु र तिनका भूमिका तथा जिम्मेवारीहरु.....	१३

परिवर्णी शब्दहरू (Acronyms)

CBFM	Community-based Forest Management (समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन)
CFUG	Community Forest User Group (सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह)
COFUG	Collaborative Forest User Group (साभेदारी वन उपभोक्ता समूह)
ESMF	Environmental and Social Management Framework (वातावरणीय तथा सामाजिक व्यवस्थापन खाका)
ESS	Environmental and Social Securities (वातावरणीय तथा सामाजिक सुरक्षा)
FFPP	Forests for Prosperity Program (समृद्धिका लागि वन कार्यक्रम)
LHFUG	Leasehold Forest User Group (कबुलियति वन उपभोक्ता समूह)
PPG	Performance-based Plantation Grant (कार्यसम्पादनमा आधारित वृक्षारोपण अनुदान)
REDD	Reducing Emission from Deforestation and Degradation of Forests (वन विनास तथा वनको क्षयबाट हुने उत्सर्जन न्यूनीकरण गर्ने)
SFM	Sustainable Forest Management (दिगो वन व्यवस्थापन)
SFMG	Sustainable Forest Management Performance-based Grant (कार्यसम्पादनमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन अनुदान)

१. भूमिका

नेपाल सरकारले देशको वनक्षेत्रलाई राष्ट्रिय सोंच “समृद्ध नेपाल, सुखि नेपाली” मा योगदान गर्ने आर्थिक क्षेत्रहरूमध्ये एक मानेको छ। स्थानीय समुदाय र ‘पारिस्थिकीय प्रणालीप्रतिरोधि’ अवस्थाको निर्माण (ecosystem-resilient building) मार्फत स्थानीय समुदायहरूको कल्याण, राष्ट्रको समृद्धि र वन विनास तथा ‘वन विनास तथा वनको क्षयबाट हुने उत्सर्जन न्यूनीकरण गर्ने’ (Reducing Emission from Deforestation and Degradation of Forests: REDD) कार्यका लागि हाल विभिन्न वनसम्बन्धी कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन भइरहेका छन्। खेल परिवर्तन गर्ने कार्यक्रमहरूमध्ये एक मानिने “समृद्धिका लागि वन कार्यक्रम” (Forestry for Prosperity Program: FFPP) हाल मधेश प्रदेश र लुम्बिनी प्रदेशमा कार्यान्वयन भइरहेको छ। यस कार्यक्रमको उद्देश्यहरूमा सहभागी पालिकाहरूमा दिगो वन व्यवस्थापन (Sustainable Forest Management: SFM) कार्यान्वयन गर्ने, वनबाट प्राप्त हुने लाभहरू वृद्धि गर्ने, र शुद्ध हरित ग्यास उत्सर्जन न्यूनीकरण गर्ने हो। सहभागी पालिकाहरूमा नीजि र सार्वजनिक भूमिमा वृक्षारोपणको शुभारम्भ एवं विस्तार गर्नका साथै प्राकृतिक वन व्यवस्थापनका अभ्यासहरूलाई सुधार गर्नका लागि FFPP कार्यक्रम (यसपछि कार्यक्रम भनिने) ले प्राविधिक सहयोगका साथै कार्यसम्पादनमा आधारित वृक्षारोपण अनुदान (Performance-based Plantation Grant: PPG) मार्फत आवश्यक स्रोत र सामग्रीहरूको प्रवन्ध मिलाउंदछ।

यो निर्देशिका समुदायमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापनका बहु-प्रणालीअन्तर्गत यसका अभ्यासहरू विस्तार एवं सुधार गर्नमा केन्द्रित रहनेछ। सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह (Community Forest User Group: CFUG), साभेदारी वन उपभोक्ता समूह (Collaborative Forest User Group: COFUG), र कबुलियति वन उपभोक्ता समूह (Leasehold Forest User Group: LHFUG) हरूलाई आवश्यक प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गर्न मधेश प्रदेश र लुम्बिनी प्रदेश सरकारहरूले सम्बन्धित डिभिजन वन कार्यालयहरूबाट दिगो वन व्यवस्थापन अनुदान (Sustainable Forest Management Grant: SFMG) भुक्तानी (payment) संगै संघीय सरकारबाट सशर्त अनुदान (conditional grant) प्राप्त गर्नेछन्। यो कार्यक्रम मधेश प्रदेश र लुम्बिनी प्रदेशस्थित ५० वटा पालिकाहरूमा कार्यान्वयन गरिनेछ (हेर्नुहोस अनुसूची २)।

नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालयले वन व्यवस्थापनमा संलग्न ‘समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन’ (Community-based Forest Management: CBFM) समूहहरूको समर्थनमा यस ‘दिगो वन व्यवस्थापनको कार्यसम्पादनमा आधारित भुक्तानी निर्देशिका’ लाई प्रवन्ध गरी सञ्चालनमा ल्याउंदछ।

२. उद्देश्यहरू

यस निर्देशिकाको समग्र उद्देश्य मधेश प्रदेश र लुम्बिनी प्रदेश सरकारहरूलाई सहभागी पालिकाअन्तर्गतका समुदायहरूलाई दिगो वन व्यवस्थापनका लागि सम्बन्धित डिभिजन वन कार्यालयहरूबाट सिध्र SFMG भुक्तानी प्राप्त गर्नमा सहयोग गर्नु हो। यसका विशिष्ट उद्देश्यहरू निम्नानुसारका छन् :

- CBFM का बहु-प्रणालीअन्तर्गत व्यवस्थापन गरिएका वनहरूबाट उत्पादन एवं उत्पादकत्व वृद्धि गर्नका साथै परिष्कृत लाभहरू (enhanced benefits) प्राप्त गर्नका लागि समुदायहरूलाई SFMG मा सहभागी हुन सक्षम बनाउने; र
- आवश्यक प्राविधिक सहयोगका साथै योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन (performance assessment), र SFMG को भुक्तानीका लागि सहभागी समुदाय र डिभिजन वन कार्यालयहरूलाई चरणबद्ध रूपमा दिशा प्रदान गर्ने।

३. परिभाषाहरु

यस निर्देशिकामा विषय वा परिप्रेक्षमा अन्य अर्थको आवश्यकता नपरेसम्म-

- (क) “लाभग्राहीहरु” भन्नाले SFMG भुक्तानी योजनामा सहभागी हुने संयुक्त रुपमा “उपभोक्ता समूह” भनेर पहिचान गरिने CFUG, COFUG, र गरीब LHFUG हरूका साथै यी समूहहरुभित्रका व्यक्तिविशेषहरुलाई जनाउँदछ।
- (ख) “राष्ट्रिय वन” भन्नाले सरकारद्वारा व्यवस्थित वन (Government-managed Forest), सबै संरक्षित वनक्षेत्र (forest areas under conservation), सामुदायिक वन (Community Forest), साभेदारी वन (Collaborative Forest), धार्मिक वन (Religious Forest), र कबुलियति वन (Leasehold Forest) हरूलाई जनाउँदछ।
- (ग) “सामुदायिक वन” भन्नाले वन ऐन (२०७६) को खण्ड १८ र ३१ अनुसार संरक्षण, व्यवस्थापन, र सदुपयोगका लागि CFUG हरूलाई हस्तान्तरण गरिएको राष्ट्रिय वनको एक अंशलाई जनाउँदछ।
- (घ) “साभेदारी वन” भन्नाले वन ऐन (२०७६) को खण्ड २३ र ३१ अनुसार समूहहरुले सम्बन्धित डिभिजन वन कार्यालय र स्थानीय तहको सहकार्यमा साभेदारी वन उपभोक्ता समूहद्वारा व्यवस्थित राष्ट्रिय वनको एक अंशलाई जनाउँदछ।
- (ङ) “कबुलियति वन” भन्नाले वन ऐन (२०७६) को खण्ड २६ (२) अनुसार ‘गरीब LHFUG’ भनेर पहिचान गरिएका गरीब घरधुरीहरुको समूहद्वारा व्यवस्थित राष्ट्रिय वनको एक अंशलाई जनाउँदछ।
- (च) “समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन” भन्नाले वन ऐन (२०७६) को खण्ड ३१ अनुसार संयुक्त रुपमा “उपभोक्ता समूह” भनिने CFUG, COFUG, र गरीब LHFUG हरूद्वारा व्यवस्थित गरिएका सबै प्रकारका वनहरु भन्ने जनाउँदछ।
- (छ) “डिभिजनल वन अधिकृत” भन्नाले विद्यमान कानूनअनुसार नेपाल सरकारद्वारा खटाइएको डिभिजन वन कार्यालयको प्रमुख जनाउँदछ।
- (ज) “प्रादेशिक मन्त्रालय” भन्नाले वनसम्बन्धी मामिलाहरुप्रति जिम्मेवार प्रादेशिक सरकारअन्तर्गतको ‘उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय’ भन्ने जनाउँदछ।
- (झ) “पालिका” भन्नाले गाउँ पालिका वा नगर पालिका वा उप-महानगर पालिका वा महानगर पालिका भन्ने जनाउँदछ।
- (ञ) “दिगो वन व्यवस्थापन” भन्नाले जलवायु परिवर्तन अनुकुलन एवं न्यूनीकरणलाई ध्यानमा राख्दै दिगोपनका सिद्धान्त तथा मापदण्डहरु (principles and criteria), र एउटा सहमति गरिएको व्यवस्थापन योजनामा उल्लेखित प्रावधानहरुबमोजिम व्यवस्थित गरिएको बहुउपयोगी वन उत्पादनहरुका साथै सेवाहरु पैदा गर्ने वन भन्ने जनाउँदछ।
- (ट) ESMF भन्नाले FFPP का क्रियाकलापहरुबाट उत्पन्न हुन सक्ने वातावरणीय तथा सामाजिक जोखिमहरु सम्बोधन गर्नका लागि तयार गरिएको ‘वातावरणीय तथा सामाजिक व्यवस्थापनको खाका’ (Environmental and Social Management Framework) भन्ने जनाउँदछ।

४. प्राविधिक सहयोगसम्बन्धी प्रावधानहरु

यस कार्यक्रम/परियोजनाले वन उपभोक्ता समूहहरुलाई SFMG भुक्तानी कार्यक्रम (SFMG Payment Initiative) अन्तर्गत निम्न कार्यहरु सम्पन्न गर्नका लागि डिभिजन वन कार्यालयमार्फत प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गर्नेछः

४.१ निम्न कुराहरु सुनिश्चित गर्दै CBFM अन्तर्गतका विद्यमान वन व्यवस्थापन योजनाहरु परिमार्जन गर्ने-

- (क) क्याडस्ट्रल सर्वेक्षण नक्सा तथा GPS सर्वेक्षण नक्साको संयोजन (combination) सहितको CBFM अन्तर्गत रहेको वनको अद्यावधिक नक्साङ्कन;
- (ख) वनको उत्पादन एवं उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्नका लागि वन व्यवस्थापनमा सुधार;
- (ग) वनको पारिस्थिकीय प्रणाली (forest ecosystem) बाट वनको स्वास्थ्यमा सुधार तथा परिस्कृत सेवाहरु;
- (घ) पारदर्शिता (transparency), उत्तरदायित्व (accountability), सहभागिता (participation), र महिला, आदिवासी जनजाति, तराईवासी, दलित, मुस्लिम, र भूमिहीन गरीवहरुको समावेशीकरणमार्फत सुशासन (governance) मा सुधार;
- (ङ) उपभोक्ता समूहहरु तथा तिनका समितिहरुका लागि सीप, प्रविधि, र उपकरणहरुमा पहुँच;
- (च) ESMF सित एकरूपता साथै स्वीकृत मानक तथा मार्गनिर्देशनहरु (standards and guidelines) सहितको वातावरणीय तथा सामाजिक मापदण्डहरु;
- (छ) कानूनी तथा नियामक प्रावधानहरु, अभिलेखीकरण, र कार्यालयको अभिलेख व्यवस्थापन, लेखापालन (account keeping), समूह व्यवस्थापन, प्रतिवेदन लेखन, सुरक्षा, र सम्बन्धित मामिलाहरुमा उपभोक्ता समूहहरुका लागि छोटो प्रशिक्षण कार्यक्रमहरुका साथै कोचिङ्ग (coaching)।

४.२ निम्न कुराहरु सुनिश्चित गर्दै CBFM लाई विस्तार एवं सुदृढ गर्ने :

- (क) पारदर्शिता, उत्तरदायित्व, र महिला, आदिवासी जनजाति, तराईवासी, दलित, भूमिहीन, र वनमा आश्रित गरीवहरुलाई विशेष ध्यान एवं प्राथमिकतासहितको समावेशी सहभागितात्मक प्रकृया (inclusive participatory process) अपनाएर विधान (constitution) र व्यवस्थापन योजना तयारीसहितको नयाँ उपभोक्ता समूहको गठन;
- (ख) सामुदायिक वन विकास मार्गनिर्देशनहरु, ESMF, वातावरणीय तथा सामाजिक सुरक्षा Environmental and Social Safeguards: ESS) का आवश्यकताहरु, र स्वीकृत SFM सम्बन्धी मानक तथा मार्गनिर्देशनहरुको कडा रूपमा पालना भएको सुनिश्चित गर्ने;
- (ग) उपभोक्ता समूहहरुका लागि सीप विकाससम्बन्धी अवसर, प्रविधि, र उपकरणहरुमा पहुँच पुऱ्याउने;
- (घ) कानूनी एवं नियामक प्रावधानहरु, अभिलेखीकरण तथा कार्यालयको अभिलेख व्यवस्थापन, लेखापालन, समूह व्यवस्थापन, प्रतिवेदन लेखन, र सम्बन्धित मामिलाहरुमा उपभोक्ता समूहहरुका लागि छोटो प्रशिक्षण कार्यक्रमहरुका साथै कोचिङ्गको प्रबन्ध मिलाउने; र
- (ङ) आवश्यक दस्तावेजहरुको सिफारीस, स्वीकृति, दर्ता, र प्रमाणीकरणका लागि उपभोक्ता समूहहरुलाई सो तयार गर्नमा र पेश गर्नमा सहयोग गर्ने।

४.३ वन ऐन (२०७६) खण्ड २६ (२) अन्तर्गत रहेका LHFUG हरूका साथै CFUG भित्रका गरीब कबुलियति समूहहरु विशेष गरी महिला, आदिवासी जनजाति, तराईवासी, मुस्लिम, दलित, र वनमा आश्रित, र भूमिहीन गरीवहरुलाई निम्न प्रयोजनका लागि विस्तारित सहयोग :

- (क) कबुलियति वन व्यवस्थापन तथा जिविकोपार्जन सुधार योजना (Livelihood Improvement Plan) तयार गर्नमा र तिनको कार्यान्वयनमा सहयोग;
- (ख) साना-स्तरका व्यावसायिक गैहकाष्ठ खेति र वनमा आधारित उद्यमहरु;
- (ग) महिला, आदिवासी जनजाति, तराईवासी, र दलितका परम्परागत पेशागत उद्यमहरुको सुदृधीकरण;
- (घ) उपयुक्त सचेतना तथा सीप विकास कार्यक्रमहरुका साथै सीप, प्रविधि र उपकरणहरुमा पहुँच; र

(ड) सामाजिक समावेशीकरण र ESMP अनुरूप भएको सुनिश्चित गर्नुका साथै ESS एवं स्वीकृत मानक तथा मार्गनिर्देशनहरूका आवश्यकताहरू पूरा गर्न कबुलियति वनसम्बन्धी मार्गनिर्देशनहरूको कडा रूपमा पालना गर्ने ।

४.४ निम्नबमोजिका नियम तथा सर्तहरू (terms and conditions) भित्र आगामी आर्थिक वर्षको वार्षिक योजनामा समावेश गरिने SFMG भुक्तानी कार्यक्रममा सहभागी हुन निम्नानुसारको एक वटा प्रस्ताव तयार गर्ने :

(क) तयार गरिने प्रस्ताव डिभिजन वन कार्यालयद्वारा स्वीकृत क्रियाकलापअनुसारको अनुमानित लागत, कार्यान्वयन-पात्रो (Implementation Calendar) का साथै तालिका १ मा प्रस्तुत गरिएजस्तै तर सिमित नभएका क्रियाकलापहरूका लागि उपभोक्ता समूहहरू र डिभिजन वन कार्यालयबीच प्रस्तावित लागत बाँडफाँड (cost-sharing) सहितको सक्रिय व्यवस्थापन योजनाको दायराभित्र पर्नुपर्ने ।

तालिका १ : तीनवर्षीय कार्य योजना

उपभोक्ता समूहको नाम तथा ठेगाना :							
SFMG भुक्तानी कार्यक्रममा सहभागी हुनका लागि प्रस्तावित तीनवर्षीय कार्य योजना							
आ. व. २०..../.... देखि २०.... सम्म							
(कृपया वनको डिजिटल नक्सा समावेश गर्नुहोस्)							
क्रियाकलापहरू	एकाइ	एकाइ मूल्य	क्रियाकलाप-पात्रो		अनुमानित लागत (ने.रु.)		
			वर्ष	महिना	उपभोक्ता समूह	डिभिजन वन कार्यालय	जम्मा
व्यवस्थापन योजनाको तयारी/परिमार्जन (सर्वेक्षण, नक्साङ्कन, खण्ड विभाजन, नाप-पैमाइस, चिन्ह लगाउने, योजना लेखन)	संख्या						
अग्नी-रेखा निर्माण तथा मर्मत सम्भार	हेक्टर						
तरवार लगाउने (आवश्यक परेमा)	मीटर						
हेरालु राख्ने (आवश्यक परेमा)	संख्या						
पत्ल्याउने (thinning)	हेक्टर						
मुढाहरू संकलन तथा घाटगद्दी (harvesting and yarding of logs)	घन मीटर						
प्राकृतिक पूनरुत्पादनको प्रवर्द्धन (Promotion of natural regeneration)	हेक्टर						
वन्यजन्तुको वासस्थान र भू तथा जलस्रोतको व्यवस्थापन	संख्या						
दफा ३ मा निर्दिष्ट गरिएबमोजिम नयाँ र विद्यमान गरीब LHFUG हरू र अन्य कबुलियति समूहका लागि कबुलियति तथा जिविकोपार्जन सुधार योजनाको तयारी (माथिजस्तै क्रियाकलापअनुसारको लागत समावेश गर्नुहोस्)	संख्या						
अन्य (पंक्ति थप्नुहोस्)							
जम्मा							
हस्ताक्षर	हस्ताक्षर						
सचिव	अध्यक्ष						

- (ख) स्वीकृत SFM सम्बन्धी मार्गनिर्देशनहरूका अलावा प्रादेशिक र संघीय नियमन गर्ने तरिकाहरू (regulatory instruments) को पालना गर्नुहोस्, साथै ESMF सम्बन्धी प्रावधानहरू र आवश्यक मानकहरू पालना गर्नुहोस्;
- (ग) नयाँ वा परिमार्जित व्यवस्थापन योजनाहरू भर्खरै स्वीकृत SFM मानक तथा मार्गनिर्देशनबमोजिम कार्यान्वयन गरिनुपर्दछ, जबकि अन्य योजनाहरूको कार्यान्वयन अघिल्लो स्वीकृत व्यवस्थापन योजनाका आधारमा जारी राख्नुहोस्;
- (घ) सम्बन्धित उपभोक्ता समूहहरूको अनुरोधमा प्रत्येक सब-डिभिजन वन कार्यालयले तिनीहरूको प्रस्तावको विकासको लागि समर्थन/सहयोग गर्नेछ ।

प्रस्तावको लागि टिपोट : यो सूचित गरिन्छ कि SFMG भुक्तानी गरिनुपूर्व प्रस्तावित क्रियाकलापहरूको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन निम्न मापदण्डहरूको आधारमा गरिनेछ :

- (क) पात्रोअनुसार वार्षिक कार्य योजना (Annual Plan of Operations: APO) कार्यान्वयन - (२५%);
- (ख) स्टायण्ड क्वालिटी अर्थात खडा रुखहरूको औषत गुणस्तर, जैविक विविधता (biodiversity), जलस्रोत संरक्षणजस्ता संरक्षणको अवस्था - (२०%);
- (ग) नियमित समितिका बैठकहरू (meetings), बलियो आन्तरिक अनुगमन प्रणाली, सार्वजनिक लेखापरीक्षण, र सरोकारवालाहरूमा समन्वय - (१५%);
- (घ) न्यायिक लाभ बाँडफाँड प्रणाली (Judicial Benefit-sharing System) - (१५%);
- (ङ) समयमै सम्बन्धित डिभिजन वन कार्यालय र पालिका कार्यालयहरूमा वार्षिक लेखापरीक्षणका साथै वित्तीय तथा साधारण रिपोर्टिङ (जानकारी गर्ने) - (१५%); र
- (च) प्रमुख पदहरूमा महिला, आदिवासी जनजाति, तराईवासी, र दलितहरूको समावेशीकरण - (१०%)

४.५ लुम्बिनी प्रदेश र मधेश प्रदेशस्थित डिभिजन वन कार्यालयहरू र सहभागी पालिकाहरूलाई यस निर्देशिकामा उल्लेख गरिएबमोजिम तिनीहरूलाई तोकिएका भूमिका एवं जिम्मेवारीहरू सम्पन्न गर्नमा सहयोग गर्नुहोस् ।

४.६ सेवा प्रदायकहरू खरिद गर्दा सार्वजनिक खरिद ऐन (२०६४), सार्वजनिक खरिद नियमावली (२०६५), र नेपाल सरकारका मानक मापदण्डहरू (standard norms) पालना भएको सुनिश्चित गर्नुहोस् ।

५. कार्यसम्पादनमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन अनुदान (SFMG) सम्बन्धी प्रावधानहरू

सहभागी उपभोक्ता समूहहरूले यस निर्देशिकाको खण्ड ४ (४) मा उल्लेख भएबमोजिम सम्बन्धित प्रादेशिक र डिभिजन वन कार्यालयहरूको 'योजना तर्जुमा तथा रिपोर्टिङ प्रणाली' (Planning and Reporting System) मा समावेश एवं एकीकृत गर्नका लागि एउटा सरल एवं स्थानीय रूपमा उपयुक्त SFMG भुक्तानीसम्बन्धी प्रस्ताव तयार गर्नेछन् । छनौट गरिएका उपभोक्ता समूहहरूले तिनीहरूका "वनहरू" को प्रदर्शनका साथै स्वीकृत "व्यवस्थापन योजनाहरू" (रुखहरू कटान गर्ने, लगिङ्ग अर्थात मुहामा परिणत गर्ने, र सदुपयोग गर्ने योजनासहित) को कार्यान्वयनको अवस्थाको आधारमा सम्बन्धित डिभिजन वन कार्यालयहरूबाट SFMG भुक्तानी प्राप्त गर्नेछन् ।

५.१ सम्भावित उपभोक्ता समूहहरूको पहिचान

प्रत्येक सब-डिभिजन वन कार्यालयले इच्छुक उपभोक्ता समूहहरूको पहिचान गर्नेछ, र निम्न आधारमा तिनीहरूको दरखास्तहरू संकलन गरी सम्बन्धित डिभिजन वन कार्यालयमा पेश गर्नेछ :

- (क) प्रत्येक सहभागी डिभिजन वन कार्यालय, सब-डिभिजन वन कार्यालय, र प्रादेशिक एकाइले उपभोक्ता समूहहरूलाई सार्वजनिक रूपमा प्राविधिक सहयोगका साथ SFMG भुक्तानी कार्यक्रमवारे सूचित गर्नेछन्;
- (ख) सक्रिय व्यवस्थापन योजना हुने सबै उपभोक्ता समूहहरूले निवेदन दिन योग्य हुन्छन्, विशेष गरी महिलाद्वारा नेतृत्व गरिएका उपभोक्ता समूहहरूलाई निवेदन दिनको लागि प्रोत्साहित गरिनेछ ।
- (ग) इच्छुक उपभोक्ता समूहहरूले आवश्यक स्वीकृत तथा SFMG भुक्तानीसम्बन्धी योजना तर्जुमामा समावेश गराउनका लागि सबभन्दा नजीकको सब-डिभिजन वन कार्यालयमा वा सिधै डिभिजन वन कार्यालयमा एउटा बाहिरी पत्र (cover-letter) सहित आफ्नो ईच्छा जाहेर गरी निवेदन पेश गर्न सक्नेछन् । प्रस्तावमा निम्न दस्तावेजहरू संलग्न हुनै पर्दछ :

- यस निर्देशिकाको खण्ड ४ (४) अनुसार आगामी तीन वर्षका लागि आवश्यक पर्ने बजेटसहितको विस्तृत कार्य योजनाको एक प्रति;
- विद्यमान उपभोक्ता समूहहरूका लागि वार्षिक प्रतिवेदनको एक प्रति;
- उपभोक्ता समूह समितिको निर्णयको एक प्रति र SFMG भुक्तानी कार्यक्रमसम्बन्धी नियम तथा सर्तहरूसित सहमति जनाउने एउटा प्रतिवद्धता-पत्र;
- घरधुरीहरूको संख्या, नियमित बैठक एवं भेलाहरू, उत्पादन, आय तथा व्यय (income and expenditure), रोजगारी तथा आय आर्जन गर्ने उपाय (income generation initiative), वनको अवस्थाजस्ता उपभोक्ता समूहहरूको उपलब्धि तथा शक्तिहरूको एउटा सारांश ।

- (घ) विशेष गरेर आ-आफना स्वीकृत व्यवस्थापन योजनामा महिला र पहिचान गरिएका भूमिहीन गरीबहरूका लागि जग्गा बाँड्ने प्रावधान भएका सबै गरीब LHFUG र उपभोक्ता समूहहरूलाई निम्न दस्तावेजहरू संलग्न गरी निवेदन गर्नका लागि प्रोत्साहित गरिनेछ :

- यस निर्देशिकाको खण्ड ४ (४) अनुसार आगामी तीन वर्षका लागि आवश्यक पर्ने बजेटसहितको विस्तृत SFM तथा जिविकोपार्जन सुधार योजनाको एक प्रति; र
- SFMG भुक्तानी कार्यक्रममा सहभागी हुनका लागि उपभोक्ता समूह समितिको निर्णयको एक प्रति ।

- (ङ) प्रत्येक सब-डिभिजन वन कार्यालयले प्राप्त निवेदनहरू कार्यालयको अभिलेखसित रुजु गर्नेछ, र यसरी रुजु गरिएका सबै निवेदनहरू संकलन गरी आवश्यक प्राथमिक मूल्याङ्कन (screening), योजना तर्जुमा, र बजेट निर्माणका लागि सम्बन्धित डिभिजन वन कार्यालयमा पठाउनेछ ।

५.२ SFMG भुक्तानी कार्यक्रम तर्जुमा तथा बजेट निर्माण

प्रत्येक डिभिजन वन कार्यालयले उपभोक्ता समूहका लागि SFMG भुक्तानी कार्यक्रम निम्न आधारमा प्रादेशिक तहको योजना तथा बजेट प्रणालीभित्र एकीकृत गर्नेछ :

- (क) डिभिजन वन कार्यालयअन्तर्गतको संयोजकत्वमा गठन गरिएको निम्नानुसारको एउटा स्क्रिनिङ्ग अर्थात प्राथमिक मूल्याङ्कन समितिले प्रत्येक सब-डिभिजन वन कार्यालयको लागि सम्भावित उपभोक्ता समूहहरू छनौट गर्नेछ :

- डिभिजन वन अधिकृत : संयोजक
- लेखा समितिका प्रमुख : सदस्य
- FFPP का सम्पर्क अधिकृत : सदस्य सचिव

(ख) निम्न कुराहरुलाई प्राथमिकता दिएर यस समितिले महिला, आदिवासी जनजाति, तराईवासी, मुस्लिम, दलित, र वनमा आश्रित गरीवहरुलाई विशेष ध्यान एवं प्राथमिकतासहित स्थानीय परिस्थितिका आधारमा यसका कार्यविधि तथा छनौटसम्बन्धी मापदण्डहरु तयार गर्नेछ, र सम्बन्धित डिभिजन वन कार्यालयबाट स्वीकृति प्राप्त गर्नेछ :

- कानूनी कार्यकाल समाप्त भएको व्यवस्थापन योजनाको संशोधन;
- सम्बन्धित CFUG हरुभित्र गरीबका लागि कवुलित वन र LHFUG हरुको विस्तार;
- उद्यमशीलता वा साना वनमा आधारित उद्यमलाई बढावा दिने SFM योजना;
- नियोजित क्रियाकलापहरु स्वीकृत व्यवस्थापन योजनाको दायराभित्र छुन् भनी सुनिश्चित गर्नुहोस्; र
- नियोजित SFMG भुक्तानीहरु अनुमानित लागतको ५०% भन्दा बढी नहोस्, र यिनलाई पहिलो वर्ष ४०%, दोस्रो वर्ष ३०%, र तेस्रो वर्ष ३०% गरी तीन किस्तामा उपलब्ध गरिनेछन् भनी सुनिश्चित गर्नुहोस् ।

(ग) योजना शाखाले निवेदनहरु संकलन, संग्रह, र रुजु गर्नेछ, साथै स्वीकृत मापदण्डका आधारमा SFMG भुक्तानीसम्बन्धी सम्झौताका मस्यौदाहरु तयार गर्नेछ, र यिनलाई यी निवेदनहरुसहित स्क्रिनिङ्ग समितिमा पेश गर्नेछ ।

(घ) समितिले SFMG भुक्तानीको लागि स्वीकृत मापदण्डहरु र उपलब्ध वार्षिक बजेटको सिमाका आधारमा सम्भावित अनुदान प्राप्त गर्ने उपभोक्ता समूहहरु छनौट गर्नेछ । पहिलो वर्ष समाविष्ट नभएका निवेदकहरुलाई आगामी वर्ष समावेश गरिनेछन्, र सोहीअनुसार यसवारे तुरुन्तै सूचित गरिनेछ ।

(ङ) आगामी वर्षको वार्षिक योजना तथा बजेटभित्र पहिलो वर्षका सहभागी उपभोक्ता समूहहरुको दोस्रो किस्ता समावेश हुनेछ, र नयाँ सहभागीहरुको पहिलो किस्ता समावेश हुनेछ ।

(च) स्क्रिनिङ्ग समितिले छनौट गरिएका अनुदानग्राही (grantee) हरुको नाम, ठेगाना, वनको क्षेत्रफलका साथै प्रस्तावित बजेटलाई सम्बन्धित डिभिजन वन कार्यालयमा त्यहाँको वार्षिक योजना तथा बजेटभित्र समावेश गर्नका लागि पेश गर्नेछ ।

(छ) सम्बन्धित डिभिजन वन कार्यालय र उपभोक्ता समूहका अध्यक्षले सम्बन्धित प्रादेशिक कार्यक्रम/परियोजना कार्यान्वयन एकाइ (यसपछि प्रादेशिक एकाइ भनेर उल्लेख गरिनेछ) को कुनै एक जना प्रतिनिधिलाई साक्षी (witness) राखेर SFMG भुक्तानीसम्बन्धी सम्झौतामा हस्ताक्षर गर्नेछन्

(ज) सम्बन्धित डिभिजन वन कार्यालयले SFMG भुक्तानीहरु आफ्नो वार्षिक योजनाभित्र समाविष्ट गर्नेछ, र संग्रहित एकीकृत गरिएका योजना तथा बजेटहरु सम्बन्धित प्रादेशिक वन निर्देशनालयका साथै प्रादेशिक मन्त्रालयमा त्यहाँको वार्षिक योजना तथा बजेटभित्र समावेश गर्नका लागि पेश गर्नेछ । यो प्रकृया नियमित वार्षिक रूपमा निरन्तर जारी रहनेछ, साथै डिभिजन वन कार्यालय र प्रादेशिक तहको योजना तर्जुमासम्बन्धी प्रकृयाको एक अभिन्न अङ्ग बन्नेछ ।

५.३ कार्यान्वयन, अनुगमन तथा कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन

प्रत्येक डिभिजन वन कार्यालयले उपभोक्ता समूहहरुका लागि SFMG भुक्तानी कार्यक्रमको कार्यान्वयन, अनुगमन, र कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनका लागि निम्न उपायहरु अवलम्बन गर्नेछ :

- (क) ESMP का साथै आवश्यक स्वीकृत मानक तथा मार्गनिर्देशनअनुरूपको व्यवस्थापन योजनाको कार्यान्वयन गर्नमा सम्बन्धित उपभोक्ता समूहहरू एकै जम्मेवार हुनेछन् । नियोजित क्रियाकलापहरू कार्यान्वयन गर्न असफल भएमा डिभिजन वन कार्यालय र प्रादेशिक एकाइलाई कुनैपनि वित्तीय दायित्व पूरा गर्न प्रेरित गरिने छैन ।
- (ख) प्रत्येक सहभागी उपभोक्ता समूहले क्रियाकलापअनुसारको मिति, सदस्यहरूको संख्या साथै रोजगारीमा राखिएका संलग्न कामदारहरूको संख्या, र सामना गरेका समस्याहरू (केही भएमा) सहितको एउटा वृक्षारोपण रजिष्टर कायम गरेर राख्नेछ ।
- (ग) सम्बन्धित सब-डिभिजन वन कार्यालय र प्रादेशिक एकाइका कर्मचारीहरूले नियमित रूपमा SFM-स्थलहरूको भ्रमण गर्नेछन्, सहभागी उपभोक्ता समूहका प्रतिनिधिहरूसंग छलफल गर्नेछन्, र कार्यान्वयन-रजिष्टरमा आवश्यक प्राविधिक र अन्य सुझावहरू लिखित रूपमा उपलब्ध गर्नेछन् । प्रत्येक स्थल-भ्रमणमा अनुगमन गर्ने व्यक्तिले दुबै क्रियाकलापहरूको सूची (content) र कार्यान्वयन प्रकृयाको मूल्याङ्कन गरी सम्बन्धित डिभिजन वन कार्यालय र प्रादेशिक एकाइलाई जानकारी गर्नुपर्दछ ।
- (घ) सम्बन्धित सब-डिभिजन वन कार्यालय वा डिभिजन वन कार्यालय/प्रादेशिक वन निर्देशनालयद्वारा तोकिएको अधिकृत वा स्वतन्त्र विशेषज्ञले SFM सम्बन्धी कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन र किस्ता भुक्तानीको औचित्य (हेर्नुहोस् तालिका २) अनुसार कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गर्नेछ, र डिभिजन वन कार्यालयलाई SFMG भुक्तानीको लागि सिफारिस गर्नेछ । प्रत्येक किस्ताको भुक्तानीको लागि पालना गर्नुपर्ने मापदण्ड एवं पेश गर्नुपर्ने दस्तावेजहरू अनुदानग्राहीसितको सम्झौतामा उल्लेख गरिनेछन् । डिभिजन वन कार्यालयले SFMG भुक्तानी सम्बन्धित अनुदानग्राहीको बैंक खातामा जम्मा गर्नेछ ।

तालिका २ : SFM सम्बन्धी कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन र किस्ता भुक्तानीको औचित्य

किस्ताहरू	कार्यसम्पादन दाँजका लागि आधार-रेखा	कहिले मूल्याङ्कन गर्ने?	SFMG को प्रतिशत
पहिलो	प्रस्तावकलाई उपलब्ध गरिएको टिपोटमा उल्लेख गरिएबमोजिम	पहिलो आर्थिक वर्षको तेस्रो चौमासिक अवधिको अन्त्यमा	हस्ताक्षरित रकममध्ये बढिमा ४०%
दोस्रो	पहिलो किस्ताको लागि जस्तै	दोस्रो आर्थिक वर्षको तेस्रो चौमासिक अवधिको अन्त्यमा	हस्ताक्षरित रकममध्ये बढिमा ३०%
तेस्रो	पहिलो किस्ताको लागि जस्तै	तेस्रो आर्थिक वर्ष	हस्ताक्षरित रकममध्ये बढिमा ३०%

- (ङ) सम्पूर्ण SFMG भुक्तानी प्रणालीले सहभागिता, समावेशीकरण, पारदर्शिता, र जवाफदेहिता (accountability) का सिद्धान्तहरूलाई कडा रूपमा अवलम्बन गर्नुपर्दछ ।
- (च) प्रादेशिक मन्त्रालयले प्रत्येक डिभिजन वन कार्यालयको लागि SFMG भुक्तानी कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने प्रयोजनको निमित्त समर्पित बजेट (dedicated budget) विनियोजन गर्नेछ ।
- (छ) प्रत्येक डिभिजन वन कार्यालयले FFPP का क्रियाकलापहरूको अनुगमन तथा रिपोर्टिङ्गवारे विद्यमान जिल्ला एवं प्रादेशिक अनुगमन प्रणालीभित्र एकीकृत गर्नेछ ।

६. SFM सम्बन्धी अभिलेखहरूको हेरचाह तथा रिपोर्टिङ

६.१ SFMG भुक्तानी प्रणालीअन्तर्गतका सम्पूर्ण क्रियाकलापहरू सहभागिता, समावेशीकरण, र अनुकूलन व्यवस्थापन (adaptive management) का सिद्धान्तहरू कडा रूपमा अवलम्बन गरेर कार्यान्वयन, अनुगमन, र अभिलेखीकरण गरिनुका साथै यसवारेमा सम्बन्धित निकायहरूमा जानकारी गराईनेछ, जवकि कार्यमूलक सिकाई (action learning), सर्वश्रेष्ठ अभ्यासहरू (best practices) का साथै दुबै सफल र असफल कार्यहरू विभिन्न तहहरूमा सिकाईका लागि अभिलेखीकरण गरिनेछन् ।

६.२ हरेक वर्षका SFM अनुगमनसम्बन्धी तथ्याङ्कहरू सब-डिभिजन वन कार्यालय, जिल्ला/डिभिजन वन कार्यालय, प्रादेशिक, र संघीय तहहरूमा अभिलेखीकरण गरी हिफाजतका साथ राखिएका छन् एवं व्यवस्थापन गरिएका छन्, र तिनलाई सबै सरकारी तहहरूमा एकीकृत गरिएकाछन् भनी सुनिश्चित गरिनेछन् ।

६.३ सहभागी उपभोक्ता समूहहरूका साथै सम्बन्धित सब-डिभिजन वन कार्यालय, डिभिजन वन कार्यालय, र प्रादेशिक वन निर्देशनालयहरू विभिन्न सुशासनका तहहरूमा अनुगमन तथा रिपोर्टिङमा संलग्न हुनेछन् ।

(क) सब-डिभिजन वन कार्यालय वा डिभिजन वन कार्यालयद्वारा काममा लगाईएका सेवाप्रदायकले कार्यस्थल तहका तथ्याङ्कहरू संकलन गर्नेछन् ।

(ख) उपभोक्ता समूहहरू र तिनका कार्यकारी सदस्यहरूपनि सुरक्षासम्बन्धी सूचना प्रणाली (Safeguard Information System: SIS) को लागि मापन एवं अनुगमनसम्बन्धी क्रियाकलापहरूका साथै कार्यस्थल तहका सूचनाहरू र सामाजिक-आर्थिक आधार-रेखासम्बन्धी तथ्याङ्कहरू संकलन गर्ने कार्यमा पनि संलग्न हुनेछन् ।

(ग) ट्रायकिङ र/वा अनुगमन प्रयोजनका लागि SFM-स्थलको GPS को अवस्थिति र डिजिटल नक्सा, स्थानको नाम र क्षेत्रफल, रूखका प्रजाति, र SFM सुरु गरिएको वर्ष पनि रिकर्ड गरिनेछन् ।

(घ) यसरी संकलन गरिएका तथ्याङ्कहरूलाई सार्वजनिक रूपमा पहुंचयोग्य वेभमा आधारित 'राष्ट्रिय वन व्यवस्थापन सूचना प्रणाली' (जसलाई परियोजनाले पनि विभिन्न घटकहरूअन्तर्गत परिकल्पना गरेको छ) मा प्रविस्त (entry) गरी एकीकृत गरिनेछन् । प्रत्येक लाभग्राही, कार्यान्वयनकर्ता, इच्छुक व्यक्ति, र सबै तहका सुशासनका तहहरूमा सबै संगठनहरूले अद्यावधिक गरिएका तथ्याङ्कहरू पहुंच गर्न सक्दछन्, र यसरी यसले पारदर्शिता र जवाफदेहिता कायम राख्नमा योगदान पुऱ्याउनेछ ।

(ङ) तथ्याङ्क संकलन गर्ने प्रकृया, यिनको व्यवस्थापन तथा रिपोर्टिङ गर्ने कार्यहरूलाई संस्थागत गरिनेछ, र यसलाई परियोजनाको सहयोगपश्चात पनि कायम गरिनेछ । परियोजना समाप्त भएपछि पनि सम्बन्धित डिभिजन वन कार्यालयहरूले वन ऐन (२०७६) र वन नियमावली (२०७९) कानूनअन्तर्गत सहभागी उपभोक्ता समूहहरूलाई प्राविधिक एवं प्रशासनिक सहयोग जारी राख्नेछन् ।

७. विविध

७.१ सम्बन्धित डिभिजन वन कार्यालय, प्रादेशिक वन निर्देशनालय, प्रादेशिक एकाइहरूले परियोजनाको सहयोगअन्तर्गत सहज रूपमा SFM का क्रियाकलापहरू कार्यान्वयनका लागि उपभोक्ता समूह र सरोकारवालाहरूसित मैत्रीपूर्ण समन्वय सुनिश्चित गर्नेछन्, साथै SFM का क्रियाकलापहरू ESMF अनुरूप रहेका र आवश्यक स्वीकृत मानक तथा मार्गनिर्देशनअनुरूप कार्यान्वयन गरिएकाछन् भनी सुनिश्चित गर्नेछन् । सम्बन्धित डिभिजन वन कार्यालय, प्रादेशिक वन निर्देशनालय, र प्रादेशिक एकाइहरूले कोषको सदुपयोग र दुरुपयोग, वन सम्बर्द्धन प्रणाली एवं रूख प्रजातिको छनौट (choice of silvicultural system and species), र समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापनसम्बन्धी

अन्य मामिलाहरुवारे कुनैपनि गुनासोहरु प्राप्त गर्नेछन् । ती गुनासोहरु अभिलेखीकरण गरी आवश्यक कार्यवाही गर्न र कामलाई पछ्याउन (follow-up) का लागि तत्काल सम्बन्धित प्रादेशिक वन निर्देशनालय र संघीय एकाइमा पेश गरिनेछन् । सम्बन्धित प्रादेशिक वन निर्देशनालयहरु र संघीय एकाइले समाधान गरिएका गुनासोहरुलाई आ-आफ्ना वार्षिक प्रतिवेदनहरुमा समावेश गर्नेछन् ।

- ७.२ यस निर्देशिकालाई परियोजना अवधिभर आवश्यकताअनुसार परिमार्जन एवं अद्यावधिक गर्न सकिनेछ । संघीय र प्रादेशिक तहका परियोजना सञ्चालक समितिहरु (Project Steering Committees) को सिफारीसमा वन तथा वातावरण मन्त्रालयले यस निर्देशिकालाई संशोधन गर्नेछ ।
- ७.३ कार्यान्वयन प्रकृयाको अवधिमा कुनै विवाद, भगडा वा दावी उत्पन्न भएमा, सम्बन्धित डिभिजन वन कार्यालयले प्रादेशिक वन निर्देशनालयलाई मध्यस्थताको लागि यसवारे तत्काल सूचित गर्नेछ, र यसमा प्रादेशिक वन निर्देशनालयको निर्णय अन्तिम हुनेछ ।

अनुसूची १ : कार्यसम्पादनमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन अनुदानको भुक्तानीसम्बन्धी सम्झौता

यो SFMG भुक्तानीसम्बन्धी सम्झौता SFMG अन्तर्गतका नियोजित क्रियाकलापहरू (तालिका २ मा हेर्नुहोस्) SFM कार्यान्वयन गर्नका लागि ..... [डिभिजन वन कार्यालयको नाम] र ..... [उपभोक्ता समूहको नाम] बीच हस्ताक्षर भएको, र ..... सम्म [परियोजना अन्त्य हुने मितिसम्म] लागू हुनेछ।

नियम तथा सर्तहरू

- (क) निर्धारित कार्यहरू तोकिएको समय-सिमाभित्र सम्पन्न गरिसक्नु पर्नेछ।
- (ख) PPG भुक्तानी स्वीकृत ने. रु. .... (अक्षरमा .....) अनुमानित लागतको ५०% भन्दा बढि हुने छैन, र प्रत्येक आर्थिक वर्षको तेस्रो चौमासिकको अन्त्यमा भुक्तानीसहित पहिलो वर्षको लागि ४०%, दोस्रो वर्षको लागि ३०%, र तेस्रो वर्षको लागि ३०% गरी तीन किस्तामा उपलब्ध गरिनेछ।
- (ग) उपभोक्ता समूहहरूको SFMG भुक्तानी एक जना स्वतन्त्र विशेषज्ञ वा संयुक्त अनुगमन टोलीद्वारा गरिएको वार्षिक कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनको आधारमा निम्नबमोजिम हुनेछ :
- पात्रोअनुसार नियोजित कार्यहरूको कार्यान्वयन (२५%);
  - रुखहरूको गुणस्तर (stand quality), जैविक विविधता, जलस्रोत संरक्षणजस्ता संरक्षणको अवस्था (२०%);
  - नियमित बैठक एवं भेलाहरू, मूल भाउचर (original voucher) र आवश्यक दस्तावेजसहितको 'दोहोरो-प्रविष्टी लेखा प्रणाली' (Double-entry Accounts System), बलियो आन्तरिक अनुगमन प्रणाली, सार्वजनिक लेखापरीक्षण, र सरोकारवालाहरूसँग समन्वयसहित पारदर्शिता र जवाफदेहिताको अनुरक्षण (१५%);
  - न्यायिक लाभ बाँडफाँड प्रणाली (१५%);
  - सम्बन्धित डिभिजन वन कार्यालय र पालिकाको कार्यकारीको कार्यालयलाई समयमै वार्षिक लेखापरीक्षणका साथै वित्तीय र साधारण अवस्थावारे रिपोर्टिङ्ग (१५%); र
  - प्रमुख पदहरूमा महिला, आदिवासी जनजाति, तराईवासी, र दलितहरूको समावेशीकरण (१०%)।
- (घ) उपभोक्ता समूहहरूले SFMG भुक्तानीको लागि स्वीकृत प्रस्तावमा उल्लेख गरिएबमोजिम सहमति गरिएका क्रियाकलापहरूको प्रगतिको प्रमाण समावेश भएको एक प्रतिवेदनसहित अनुरोध गर्न सक्नेछन्। प्रगति प्रतिवेदन सम्बन्धित सब-डिभिजन वन कार्यालयमा वा सिधै डिभिजन वन कार्यालयमा पेश गर्न सकिनेछ। सम्बन्धित डिभिजन वन कार्यालयले उपभोक्ता समूहहरूको कार्यसम्पादनमा आधारित अनुदानको लागि प्रकृया अगाडि बढाउनेछ, र मूल्याङ्कन गरिएबमोजिमको अनुदान रकम सम्बन्धित उपभोक्ता समूहको बैंक खातामा जम्मा गर्नेछ।
- (ङ) यदि स्वीकृत प्रस्तावमा संकेत गरिएबमोजिमका एक वा बढि क्रियाकलापहरू सफलतापूर्वक सम्पन्न हुन नसकेमा, सम्बन्धित डिभिजन वन कार्यालयले उक्त क्रियाकलापको लागि विनियोजित SFMG भुक्तानी घटाउन सक्नेछ, वा आवश्यक परेमा SFMG भुक्तानीसम्बन्धी सम्झौता रद्द गर्नेछ।
- (च) नियोजित क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्नमा उपभोक्ता समूह एकलै जिम्मेवार हुनेछ। नियोजित क्रियाकलापहरू कार्यान्वयन गर्न असफल भएमा डिभिजन वन कार्यालय र प्रादेशिक एकाइलाई कुनैपनि वित्तीय दायित्वहरू पूरा गर्न प्रेरित गरिने छैन।

हस्ताक्षर/मिति : .....

नाम : .....

पद : .....

संगठन : .....

ठेगाना : .....

सम्पर्क नं. : (मोवाइल) : .....

छाप :

साक्षी : .....

हस्ताक्षर/मिति : .....

नाम : .....

पद : .....

संगठन : .....

ठेगाना : .....

सम्पर्क नं. : (मोवाइल) : .....

छाप :

साक्षी : .....

अनुसूची २ : कार्यक्रम/परियोजनामा सहभागी पालिकाहरु

अनुदान सम्भौतामा उल्लेखित नियम र सर्तहरुअन्तर्गत लुम्बिनी र मधेश प्रदेशहरुस्थित SFMG भुक्तानी योजनाहरु सञ्चालन गरिएका ५० वटा पालिकाहरु निम्नअनुसारका छन् :

लुम्बिनी प्रदेश				मधेश प्रदेश			
क्र.सं.	जिल्ला	क्र.सं.	पालिका	क्र.सं.	जिल्ला	क्र.सं.	पालिका
१	बर्दिया	१	बाँसगढी नगर पालिका	१	सर्लाही	१	पर्सा गाँउ पालिका
		२	बढैयाताल गाँउ पालिका			२	ब्रम्हपुर गाँउ पालिका
२	बाँके	३	कोहलपुर नगर पालिका			३	हरिपुरवा नगर पालिका
		४	वैजनाथ गाँउ पालिका	४	हरिऔन नगर पालिका		
		५	खजुरा गाँउ पालिका	५	जल्लेश्वर नगर पालिका		
३	दाङ्ग	६	घोराही उप-महानगरपालिका		६	बर्दिबास नगर पालिका	
		७	लमही नगर पालिका	७	एकदरा नगर पालिका		
		८	रापति गाँउ पालिका	८	औराही गाँउ पालिका		
		९	बङ्गलाचुली गाँउ पालिका		९	नवराजपुर गाँउ पालिका	
४	रोल्पा	१०	रुन्तिगढी गाँउ पालिका	३	सिरहा	१०	बरियापत्ती गाँउ पालिका
५	प्युठान	११	सरुवामाई गाँउ पालिका			४	सप्तरी
		१२	सितगङ्गा नगर पालिका	१२	तिहुँत गाँउ पालिका		
१३	पाणीनी गाँउ पालिका	१३	महादेवा गाँउ पालिका				
७	पाल्पा	१४	रैनादेवी छहरा गाँउ पालिका	५	रौतहट	१४	माधवनारायण नगर पालिका
		१५	तिनाउ गाँउ पालिका			१५	दुर्गाभगवति नगर पालिका
		१६	वेगनासकाली गाँउ पालिका			१६	राजदेवी नगर पालिका
८	कपिलवस्तु	१७	शिवराज नगर पालिका	६	पर्सा	१७	वीरगञ्ज महानगरपालिका
		१८	बुढाभूमि नगर पालिका			१८	जगन्नाथपुर नगर पालिका
		१९	बाणगङ्गा नगर पालिका			१९	पटेर्वा सुगौली गाँउ पालिका
९	रुपन्देही	२०	सैनामैना नगर पालिका	७	बारा	२०	पचरौता नगर पालिका
		२१	कञ्चन गाँउ पालिका			२१	देवताल गाँउ पालिका
		२२	देवदह नगर पालिका			२२	सुवर्ण गाँउ पालिका
		२३	लुम्बिनी साँस्कृतिक नगर पालिका	८	धनुषा	२३	जनकपुरधाम उप-महानगरपालिका
१०	नवलपरासी पश्चिम	२४	सुनवल नगर पालिका			२४	मिथिला-विहारी न.पा.
		२५	सरावल गाँउ पालिका	२५	लक्ष्मणीया गाँउ पालिका		

चित्र १ : लुम्बिनी प्रदेश र मधेश प्रदेशस्थित सहभागी पालिकाहरु

अनुसूची ३ : प्रमुख अभियन्ताहरु र तिनका भूमिका तथा जिम्मेवारीहरु

नेपालको संविधान (२०७२), वन नीति (२०७६), वन ऐन (२०७६) र वन नियमावली (२०७९) सबैले राष्ट्रिय वन व्यवस्थापनलाई प्रादेशिक क्षेत्राधिकारअन्तर्गत राखेका छन् । अतः, लुम्बिनी र मधेश प्रदेशका प्रादेशिक मन्त्रालयहरुमा आ-आफ्ना क्षेत्राधिकारभित्र SFM व्यवस्थापन गर्ने प्राथमिक जिम्मेवारी रहेको छ । तिनीहरुका विभिन्न तहहरुमा, SFM को लागि प्रत्येक मन्त्रालयअन्तर्गत रहेका प्रादेशिक वन निर्देशनालय र यसअन्तर्गत रहेका डिभिजन वन कार्यालयका साथै डिभिजन वन कार्यालयअन्तर्गत रहेका सब-डिभिजन वन कार्यालयलगायत अझ तलसम्म रहेका समुदायहरु जिम्मेवार रहेका छन् । यस निर्देशिकाको अधिल्ला खण्डहरुमा उल्लेखित कार्यहरुका अतिरिक्त प्रादेशिक मन्त्रालयहरुले प्रादेशिक-स्तरका नीजि क्षेत्र-मैत्री 'सरल कटान तथा यातायात सञ्चालन' (simple harvesting and transportation operations) प्रयोजनका लागि सञ्चालन मानकहरु (operational standards) तयार गर्नेछन् । प्रादेशिक मन्त्रालयहरुले व्यवस्थापन योजना परिमार्जन एवं कार्यान्वयन सहयोगमार्फत विद्यमान अभ्यासहरुलाई परिष्कृत गर्दै CBFM अन्तर्गत नयाँ वनहरुको स्थापनालाई प्रोत्साहन गर्न र यसको स्तर बढाउन एवं विस्तार गर्न आन्तरिक स्रोतहरु पनि प्रयोग गर्नेछन् । SFMG भुक्तानी कार्यक्रम प्रवर्द्धन गर्नमा प्रमुख अभियन्ता/सरोकारवालाहरु, र तिनका प्रमुख भूमिका र जिम्मेवारीहरु तल प्रस्तुत गरिएका छन् :

प्रमुख अभियन्ताहरु	प्रमुख भूमिका तथा जिम्मेवारीहरु
संघीय वन तथा वातावरण मन्त्रालय, रेड कार्यान्वयन केन्द्र, संघीय एकाइ, र वन तथा भू-संरक्षण विभाग	<ul style="list-style-type: none"> - उच्चस्तरीय नीतिसम्बन्धी दिशानिर्देश (high-level policy guidance) गर्ने ; - कहिलेकाहीं अनुगमन गर्नुका साथै प्रादेशिक वन निर्देशनालय र डिभिजन वन कार्यालयहरुलाई प्रतिक्रिया उपलब्ध गर्ने; - समग्र कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गर्ने ।
प्रादेशिक मन्त्रालय (उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण) हरू	<ul style="list-style-type: none"> - प्रादेशिकस्तरीय नीति निर्देशन (provincial-level policy direction) गर्ने; - योजना तर्जुमा तथा बजेट निर्माण गर्ने; - आवश्यकताअनुसार अनुगमन गर्ने, साथै डिभिजन र सब-डिभिजन वन कार्यालयहरुलाई आवश्यक दिशानिर्देश एवं प्रतिक्रिया उपलब्ध गर्ने; र - मन्त्रालयस्तरीय 'योजना तर्जुमा र प्रगति रिपोर्टिङ प्रणाली' भित्र लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरणसम्बन्धी अलग्ग गरिएको तथ्याङ्क (disaggregated data) सित FFPP एकीकृत भएको सुनिश्चित गर्ने ।
प्रादेशिक वन निर्देशनालयहरु	<ul style="list-style-type: none"> - डिभिजन वन कार्यालयहरुलाई योजना तर्जुमा, बजेट निर्माण, र SFMG भुक्तानी कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नमा सहयोग गर्ने; - नियमित रूपमा अनुगमन गर्ने, साथै डिभिजन र सब-डिभिजन वन कार्यालयहरु, र सहभागी CFUG हरूलाई लिखित रूपमा प्रतिक्रिया एवं प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गर्ने; र - संयुक्त अनुगमन कार्यक्रमहरु (joint monitoring events) मा प्रतिनिधित्व गर्ने ।
प्रादेशिक एकाइहरु	<ul style="list-style-type: none"> - गुणस्तरीय संकलनसम्बन्धी उपकरण (quality harvesting equipment), दक्ष सेवा प्रदायक, र अन्य आवश्यक स्रोतजस्ता प्राविधिक रूपमा गतिला एवं गुणस्तरीय सहयोगसहित डिभिजन वन कार्यालय र सहभागी उपभोक्ता समुहहरुलाई सहजीकरण एवं वित्तीय सहयोग गर्ने; - नियमित अनुगमन गर्ने, र यसवारे सम्बन्धित पालिकाको कार्यकारी कार्यालय, डिभिजन वन कार्यालय, र प्रादेशिक वन निर्देशनालयहरुलाई जानकारी गर्ने; - नीजि र सार्वजनिक भूमि वन विकास कार्यक्रममा संघीय र प्रादेशिक 'नीति एवं नियामक उपायहरु' (policy and regulatory instruments) लाई सम्मान गर्ने साथै तिनको पालना गर्ने; र

	<ul style="list-style-type: none"> - संघीय एकाईद्वारा तोकिएका अन्य सान्दर्भिक प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गर्ने ।
डिभिजन र सब-डिभिजन वन कार्यालयहरू	<ul style="list-style-type: none"> - स्थापित प्रणालीभित्र FFPP सम्बन्धी योजना तर्जुमा, अनुगमन, र रिपोर्टिङहरू एकीकृत गर्ने; - SFMG भुक्तानी कार्यक्रममा वनका कर्मचारीहरूलाई सहयोग गर्ने; - सहभागी उपभोक्ता समूहहरूलाई सहयोग एवं सहजीकरण गर्ने, र प्राविधिक सेवा प्रदायकको रूपमा कार्य गर्ने; - जिल्लास्तरीय प्रशिक्षण र क्षमता विकाससम्बन्धी कार्यक्रमहरू डिजाइन गरी कार्यान्वयन गर्ने; - नियमित अनुगमन गर्ने, र सहयोगी प्रतिक्रिया (supportive feedback) उपलब्ध गर्ने; र - विशेष गरी महिला, आदिवासी जनजाति, दलित, मुस्लिम, र वनमा आश्रित गरीबहरूलाई कार्यसम्पादनमा आधारित वृक्षारोपण कार्यक्रममा सहभागी हुन प्रोत्साहित गर्ने एवं प्रेरणा दिने ।
पालिकाको कार्यकारीको कार्यालय र वडा कार्यालयहरू	<ul style="list-style-type: none"> - उपभोक्ता समूहहरूलाई पालिकास्तरको योजनासम्बन्धी निर्देशनहरू उपलब्ध गर्ने; - नियमित अनुगमन र प्रतिक्रिया उपलब्ध गर्नुका साथै उपभोक्ता समूहहरूलाई सहजीकरण एवं सहयोग गर्ने; - आन्तरिक स्रोत प्रयोग गरेर आवश्यक वित्तीय सहयोगसहित उपभोक्ता समूहहरूलाई सहयोग उपलब्ध गर्ने; - लैङ्गिक समानता, सामाजिक समावेशीकरण, र सामाजिक सुरक्षाको प्रवर्द्धन गर्नमा उपभोक्ता समूहहरूलाई सशक्तिकरण (empower) गर्ने; र - संयुक्त रूपमा कार्यान्वयन गरिने अनुगमन तथा कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन कार्यक्रमहरूमा प्रतिनिधित्व गर्ने ।
प्रादेशिक एकाइमा कार्यरत विज्ञ/विशेषज्ञहरू	<ul style="list-style-type: none"> - स्थानीय सरोकारवालाहरूसितको सहकार्यमा प्राविधिक सहयोगको कार्यान्वयनको निरीक्षण गर्ने, साथै आवश्यक उत्पादन र सेवाहरू समयमै अपेक्षित गुणस्तरका साथ उत्पादन भएको सुनिश्चित गर्ने; - समुदायको सशक्तिकरण र प्राविधिक सहयोगसम्बन्धी क्रियाकलापहरू समयमै समन्वयात्मक रूपमा कार्यान्वयन भएको सुनिश्चित गर्ने; - SFM अनुदान संयन्त्र (mechanism) लगायत SFM सम्बन्धी क्रियाकलापहरूमा सहजीकरण गर्ने; - अनुगमन गर्ने, साथै प्रादेशिक मन्त्रालय, प्रादेशिक वन निर्देशनालय, डिभिजन वन कार्यालय, परियोजना कार्यान्वयन टोली, र सेवा प्रदायकहरूलाई निरन्तर प्राविधिक सरसल्लाह उपलब्ध गर्ने एवं दिशानिर्देश गर्ने; र - वातावरणीय तथा सामाजिक सुरक्षासम्बन्धी व्यवस्थापन सुधार गर्नुका साथै SFM सम्बन्धी क्रियाकलापहरूको प्राविधिक गुणस्तरलाई कायम गर्नका लागि सम्बन्धित सरकारी कार्यालय, कार्यान्वयनकर्ता, सम्बन्धित सरोकारवाला, र संस्थाहरूसित समन्वय गर्ने ।
सम्बन्धित स्थानीय तह, समुदायमा आधारित संगठन र गैरसरकारी संगठनहरू	<ul style="list-style-type: none"> - सचेतना-जागरण तथा क्षमता अभिवृद्धिसम्बन्धी कार्यक्रमहरू आयोजन गर्ने; - सामाजिक परिचालन (social mobilization) सम्बन्धी कार्यहरू आयोजन गर्ने; - समावेशी, गुणस्तरीय एवं प्रतिस्पर्धात्मक कार्यसम्पादनका लागि उपभोक्ता समूहहरूलाई प्रोत्साहन, सशक्तिकरण एवं सहजीकरण गर्ने; र - पारदर्शिता र जवाफदेहिताका लागि वकालत गर्ने ।
CFUG र COFUG हरू (समुदायहरू)	<ul style="list-style-type: none"> - SFM वारे उपभोक्ता समूहका दृष्टिकोणहरू (perspectives) लाई परिचालन गर्ने, साथै विशेष गरी महिला, आदिवासी जनजाति, तराईवासी, दलित, र वनमा आश्रित गरीबहरूलाई समावेश गर्ने एवं सशक्तिकरण गर्ने; - अद्यावधिक अभिलेखको व्यवस्थापन, दोहोरा-प्रविष्ट लेखापालन (account keeping), समयमै जानकारी गर्ने, सार्वजनिक लेखापरीक्षणमार्फत पारदर्शिता तथा जवाफदेहिता कायम गर्ने; - विधान र व्यवस्थापन योजनाहरूलाई कानूनी कार्यकाल (legal tenure) को दौरान क्रियाशील बनाईराख्ने;

	<ul style="list-style-type: none"> - डिभिजन/सब-डिभिजन वन कार्यालय, संघीय एकाइ, र अन्य संस्थाहरूले आयोजन गरेका सान्दर्भिक सीप विकास र सचेतना जागरणसम्बन्धी कार्यक्रमहरूमा सहभागी हुने; - पारदर्शिता र जवाफदेहिताका लागि वकालत गर्ने; - उत्पादनको परिमाणसम्बन्धी अर्थव्यवस्था (economy of scale of production), वनडहेलो व्यवस्थापन (forest-fire management), उद्यमशीलताको विकास (entrepreneurship development), र अन्य आयआर्जनसम्बन्धी कार्यक्रमहरू (income generation initiatives) समूह (cluster) मा वा भू-परिदृष्यस्तर (landscape-level) मा आयोजन गर्ने; - आवश्यक समन्वय एवं सहकार्यका लागि छिमेकी उपभोक्ता समूहहरूसित निरन्तर सम्पर्कमा रहने, र समस्याहरू (कुनै भएमा) वारे जानकारी गर्ने; - सर्वश्रेष्ठ एवं नविनतम अभ्यासहरू (best and innovative practices) लाई माथिल्लो तहमा पुऱ्याउने; र - पारदर्शिता र जवाफदेहिताका लागि वकालत गर्ने ।
सेवा प्रदायकहरू	<ul style="list-style-type: none"> - सम्झौतामा उल्लेख भएबमोजिम सेवा प्रदान गर्ने; - उपभोक्ता समूहहरूलाई सहजीकरण एवं सहयोग गर्ने, साथै क्षमता विकाससम्बन्धी कार्यक्रमहरू आयोजन गर्ने; - अनुगमनसम्बन्धी कार्यक्रमहरू संयुक्त रूपमा आयोजन गर्ने र सहभागी हुने; साथै वडा कार्यालय, पालिकाको कार्यकारीको कार्यालय, संघीय एकाइ, र सब-डिभिजन/डिभिजन वन कार्यालय / ..... (NPO) हरूलाई जानकारी गर्ने ।